
IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA ZA UNAPREĐENJE STANJA U POGLEDU CENOVNE POLITIKE U OPŠTINI NOVA VAROŠ

Beograd, maj 2023. godine
ODGOVORNI KONSULTANT
Lazar Krnjeta

Sadržaj:

1. Uvod	2
2. Delatnosti poverene JKP „3. septembar“	2
3. Struktura prihoda preduzeća	2
4. Struktura rashoda JKP i njihovo alociranje na pojedine delatnosti.....	3
a) Rashodi na nivou preduzeća	3
b) Rashodi po delatnostima i ocena stepena pokrivenosti troškova sa izračunatim potrebnim stepenom korekcije cena	4
5. Preporuke za politiku cena u narednom periodu	5
a) Postojeće cene komunalnih usluga	5
b) Potreban nivo cena osnovnih komunalnih usluga	6
c) Provera pristupačnosti izračunatih cena	7
d) Preporuke.....	8

1. Uvod

Izveštaj sadrži rezultate primene jedinstvene metodologije za određivanje cena komunalnih usluga u JKP „3. Septembar“ iz Nove Varoši koju preporučuje Stalna konferencija gradova i opština. Metodologija je usklađena sa Zakonom o komunalnim delatnostima, a do sada je uspešno proveravana kod više desetina naših javnih komunalnih preduzeća. Po svojoj prirodi je univerzalna, tako da se može primeniti na bilo koju komunalnu delatnost.

Svrha Izveštaja je da se opštini Nova Varoš i javnom komunalnom preduzeću „3. septembar“ kome je opština poverila obavljanje više komunalnih delatnosti pruži pomoć i podrška u nastojanju da se unapredi sistem praćenja i upravljanja troškovima i na tim osnovama unapredi politika cena osnovnih komunalnih usluga. Pre svega, obzirom da se paralelno radi na izradi lokalnog i regionalnog plana upravljanja otpadom, cena usluga na delatnosti upravljanja otpadom.

U tom cilju pored kratke analize i osvrta na postojeće stanje, Izveštaj sadrži (1) prikaz troškovnog modela baziran na Jedinstvenoj metodologiji za određivanje cena komunalnih usluga, (2) definisanje potrebnog nivoa cena i optimalne tarife za delatnost upravljanja otpadom, kao i (3) preporuke za politiku cena komunalnih usluga upravljanja otpadom na kratak i srednji rok.

U okviru Izveštaja posebna pažnja posvećena je razradi i proveru pristupačnosti sadašnjih i predloženih cena usluga upravljanja otpadom u funkciji održivosti predloženih modela na duži rok.

2. Delatnosti poverene JKP „3. septembar“

Opština Nova Varoš je javnom komunalnom preduzeću „3. septembar“ od mogućih 14 (četrnaest) raznorodnih komunalnih delatnosti prepoznatih u Zakonu o komunalnim delatnostima, poverila obavljanje sledećih delatnosti:

- 1 Proizvodnja i distribucija vode
- 2 Odvođenje i prečišćavanje otpadnih voda
- 3 Upravljanje komunalnim otpadom
- 4 Upravljanje pijacama
- 5 Održavanje čistoće na površinama javne namene

Zajedničko za prve 4 navedene komunalne delatnosti je to da kod njih postoji poznat korisnik (kupac) kome se usluge fakturišu, tako da se prihodi ostvaruju direktnom prodajom usluga krajnjim korisnicima, dok se peta delatnost – održavanje čistoće na površinama javne namene, u ime i za račun građana finansira iz budžeta jedinice lokalne samouprave.

Pored usluga u okviru navedenih delatnosti, preduzeće jedan deo prihoda ostvaruje od pratećih „nekomunalnih“ usluga koje pruža na slobodnom tržištu.

3. Struktura prihoda preduzeća

Opština Nova Varoš kao osnivač, direktno je nadležna i odgovorna za funkcionisanje i poslovanje JKP „3. septembar“. Pored upravljačke funkcije koja se vrši preko

Nadzornog odbora koji opština imenuje i u kome ima većinu, kontrola poslovanja se vrši i preko praćenja, usvajanja ili davanja saglasnosti na sva statusna akta, programe, izveštaje o poslovanju, raspolaganje sa imovinom, raspodelu dobiti... Za sprovođenje planiranih aktivnosti odgovoran je direktor preduzeća čiji izbor takođe podrazumeva pribavljanje saglasnosti najvišeg organa odlučivanja – Skupštine opštine.

U segmentu cena komunalnih usluga, na predlog direktora odluke o eventualnim korekcijama ili povećanjima donosi Nadzorni odbor komunalnog preduzeća, s tim da tako usvojen cenovnik ne može da se primenjuje bez saglasnosti Skupštine opštine ili organa na koje je Skupština prenela svoje ovlašćenje.¹

Posmatrano na nivou preduzeća, JKP „3. septembar“ posluje nestabilno. Prihodi i rashodi nisu do kraja uravnoteženi, a preduzeće bez intervencija iz budžeta u vidu kapitalnih subvencija nije u stanju da ostvaruje čak ni skromnu dobit iz koje bi se finansirale neophodne investicije.

Ukupne godišnje poslovne prihode JKP „3. septembar“ ostvaruje na nivou od oko 120 – 150 miliona dinara ili približno od oko milion evra.

Kako pokazuje naredna tabela, najveći deo (98%) prihoda preduzeće ostvaruje od poslovnih prihoda, odnosno prodajom usluga u okviru komunalnih delatnosti koje su mu poverene od strane opštine, dok samo jedan manji deo prihoda (2%) ostvaruje od finansijskih i ostalih vrsta prihoda.

Tabela: Struktura prihoda JKP „3. septembar“

OPIS	2021	2022	2023 Plan	Struktura
I Poslovni prihodi	96.344.038	110.194.452	148.685.000	98,1%
1. Prihodi od prodaje	93.925.743	108.258.629	148.565.000	98,0%
a) Upravljanje komunalnim otpadom	23.638.785	29.586.662	36.810.000	24,3%
b) Druge usluge	70.286.958	78.671.967	111.755.000	73,7%
2. Ostali poslovni prihodi	2.418.295	1.935.823	120.000	0,1%
II Finansijski prihodi	937.185	1.826.430	2.000.000	1,3%
III Ostali (vanredni) prihodi	3.366.673	4.421.083	850.000	0,6%
UKUPNI PRIHODI	100.647.896	116.441.965	151.535.000	100,0%

4. Struktura rashoda JKP i njihovo alociranje na pojedine delatnosti

a) Rashodi na nivou preduzeća

Poslovni rashodi JKP „3. septembar“ apsolutno sa preko 97 % učešća dominiraju u ukupnim rashodima preduzeća čija je struktura prikazana u narednoj tabeli:

Tabela: Struktura rashoda JKP „3. septembar“

OPIS	2021	2022	2023 Plan	%
------	------	------	-----------	---

¹ Postupak odobravanja cena regulisan je u članu 28. Zakona o komunalnim delatnostima

I Poslovni rashodi	96.569.966	113.482.853	146.798.786	97,1%
1. Nabavna vrednost				0,0%
2. Troškovi materijala	30.545.622	40.456.266	58.150.000	38,4%
Električna energija	16.795.592	21.754.188	30.000.000	19,8%
Gorivo	7.231.373	8.488.749	12.200.000	8,1%
Ostali troškovi materijala	6.518.656	10.213.329	15.950.000	10,5%
3. Troškovi zaposlenih	53.381.649	57.780.131	70.898.786	46,9%
Zarade i naknade zarada (bruto 2)	50.750.700	53.422.717	67.998.786	45,0%
Troškovi naknada fizičkim licima po osnovu ugovora	1.682.985	3.114.488		0,0%
Ostali lični rashodi i naknade	947.964	1.242.926	2.900.000	1,9%
4. Amortizacija	5.725.052	5.994.564	4.500.000	3,0%
5. Ostali poslovni rashodi	6.917.643	9.251.891	13.250.000	8,8%
Proizvodne usluge	4.507.018	6.436.438	9.950.000	6,6%
Troškovi transportnih usluga	474.945	647.797	650.000	0,4%
Troškovi usluga održavanja	1.163.837	1.636.258	1.500.000	1,0%
Ostale proizvodne usluge	2.868.236	4.152.383	7.800.000	5,2%
Nematerijalni troškovi	2.410.625	2.815.453	3.300.000	2,2%
Troškovi neproizvodnih usluga	1.386.724	1.470.383	1.400.000	0,9%
Troškovi premija osiguranja	228.711	408.147	550.000	0,4%
Troškovi platnog prometa	222.068	182.632	300.000	0,2%
Ostali nematerijalni troškovi	573.121	754.291	1.050.000	0,7%
II Finansijski rashodi	135.451	829.284	850.000	0,6%
III Ostali rashodi	3.516.272	3.008.470	3.600.000	2,4%
UKUPNI RASHODI	100.221.689	117.320.607	151.248.786	100,0%

Pored troškova zaposlenih na koje otpada 46,9% rashoda koji su generalno gledano u prihvatljivim granicama, najveći izdaci preduzeća odnose se na troškove materijala i energije (38,4%), dok finansijski i drugi vanredni rashodi praktično imaju skoro zanemarujuće učešće.

b) Rashodi po delatnostima i ocena stepena pokrivenosti troškova sa izračunatim potrebnim stepenom korekcije cena

Kada se ukupno poslovanje posmatra po delatnostima vidimo da JKP 3. septembar najveće deficite ima na svim delatnostima koje obavlja, s tim što su ovi deficiti nešto izraženiji baš na delatnosti upravljanja otpadom.

Tabela: Nedostajuća sredstva u 2023. godini po delatnostima

Elementi za utvrđivanje korekcije cena	UKUPNO	1. Smeće	2. Druge usluge
1. PRIHODI U NAREDNOJ GODINI PO POSTOJEĆIM CENAMA KORIGOVANI ZA PROMENE U OBIMU			
Poslovni prihodi ostvareni u prethodnoj godini	110.194.452	30.115.715	80.078.737
Planirano povećanje/smanjenje obima usluga		0,0%	0,0%
Poslovni prihod korigovan za promenu obima	110.194.452	30.115.715	80.078.737
Finansijski prihodi planirani za tekuću godinu	2.000.000	546.592	1.453.408
Ostali prihodi planirani za tekuću godinu	850.000	232.302	617.698
UKUPNI PRIHODI	113.044.452	30.894.609	82.149.843
2. OČEKIVANI (PLANIRANI) RASHODI U NAREDNOJ GODINI KORIGOVANI ZA DOBIT ILI GUBITAK IZ RANIJIH GODINA I PLANIRANU DOBIT (AKUMULACIJU)			
UKUPNI PLANIRANI RASHODI	151.248.786	41.899.626	109.349.160
Neraspoređena dobit iz ranijih godina (AOP 108)			
Nepokriven gubitak iz ranijih godina (AOP 109)			
Planirana tekuća dobit (akumulacija)	0		
UKUPNO PLANIRANI POSLOVNI RASHODI	151.248.786	41.899.626	109.349.160
NEDOSTAJUĆA SREDSTVA	38.204.334	11.005.017	27.199.317
Procenat korekcije cena	34%	36%	33%

Da bi preduzeće poslovalo bez gubitaka, ali da bi istovremeno bilo u stanju da samostalno finansira makar najvažnije investicije, prihodi u 2023-oj godini u odnosu na prihode iz prethodne 2022-ge godine trebalo bi da se povećaju za dosta visokih 34%. Drugim rečima, da bi bili dovoljni da pokriju sve rashode, prihodi bi trebalo da iznose godišnje negde oko 150 miliona dinara.

Međutim, istovremeno vidimo da unutar preduzeća postoje preliivanja sa jedne na drugu delatnost. To znači da na delatnosti na kojima je JKP „3. septembra“ blizu ili već ostvaruje određeni profit (prateći nekomunalni poslovi) profitom koji ostvaruju pokrivaju evidentne gubitke na druge dve delatnosti: na vodosnabdevanju, a još više, baš na upravljanju otpadom koje je ovde u prvom planu.

5. Preporuke za politiku cena u narednom periodu

a) Postojeće cene komunalnih usluga

Prema važećem cenovniku, cene osnovnih komunalnih usluga u Novoj Varoši dostigle su sledeći nivo:

Tabela: Postojeće cene osnovnih komunalnih usluga u Novoj Varoši

Komunalna usluga	Jedinica mere	Tarifa za domaćinstva	Tarifa za pravna lica
Isporučena voda za piće	m ³	62,08 dinara/m ³	93,12 dinara/m ³
Kanalizacija	m ³	15,52 dinara/m ³	23,28 dinara/m ³
Cena iznošenja smeća	m ²	6,50 dinara/m ²	9,75 dinara/m ²

Paušal za iznošenje smeća za poslovne objekte do 50m ²	Paušalno	Od 920 din/mesečno	1.360 din/mesečno
---	----------	--------------------	-------------------

U odnosu na druge gradove u Srbiji, uočljivo je da su **cene vode i iznošenja smeća** u Novoj Varoši **niže** od republičkog proseka. Naime, prosečna cena vode (tarifa za domaćinstva) u Srbiji iznosi 64,41 din./m³ što je za oko 3,6% više od cene vode u Novoj Varoši². Sa druge strane cene usluga iznošenja smeća u Novoj Varoši u odnosu na republički prosek koji iznosi 7,74 din/m² niže su od republičkog proseka za zabrinjavajuće visokih 16%.

b) Potreban nivo cena osnovnih komunalnih usluga

U narednoj tabeli prikazan je izračunat potrebni nivo jediničnih cena osnovnih komunalnih usluga. To je nivo cena koji bi bio, uz pretpostavku da će troškovi merama racionalizacije svih vidova trošenja biti zadržani na postojećem nivou, dovoljan da preduzeće iz sopstvenih prihoda servisira sve izdatke, odnosno da posluje na održivim osnovama.

Tabela: Potreban nivo cena osnovnih komunalnih usluga u Novoj Varoši

Komunalna usluga	Jedinica mere	Postojeća cena - tarifa za domaćinstva	Potreban rast	Izračunata i preporučena cena u 2023-ćoj godini
Isporučena voda za piće	m ³	62,08 dinara/m ³	33%	82,57 dinara/m ³
Kanalizacija	m ³	15,52 dinara/m ³	33%	20,64 dinara/m ³
Iznošenje smeća	m ²	6,50 din/m ²	36%	8,84 din /m ²

Predložena cena usluga upravljanja otpadom bila bi dovoljna da pokrije sve operative troškove na ovoj delatnosti, uključujući i amortizaciju iz koje bi se mogle da finansiraju investicije u zamenu dotrajale opreme. Pretvoreno u težinske jedinice, cena od 8,84 RSD/m² bi bila ekvivalentna ceni od oko 44 evra po toni, a u narednom pregledu data je i struktura cene ove komunalne usluge:

Tabela: Struktura cene upravljanja otpadom u Novoj Varoši

Upravljanje otpadom	2022	2023	Struktura
I Poslovni rashodi	31.473.999	40.683.458	97,1%
1. Nabavna vrednost prodate robe			0,0%
2. Troškovi materijala	11.056.540	15.892.169	37,9%
Gorivo i energija	8.265.277	11.533.096	27,5%
Ostali troškovi materijala	2.791.263	4.359.073	10,4%
3. Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi	16.250.662	19.940.284	47,6%
Zarade i naknade zarada (bruto 2)	15.025.139	19.124.659	45,6%

² Izvor informacija Poslovnog udruženja komunalnih preduzeća KOMDEL, br. 6 iz marta 2023.

Ostali lični rashodi i naknade	349.573	815.625	1,9%
4. Troškovi amortizacije i rezervisanja	1.638.291	1.229.833	2,9%
5. Ostali poslovni rashodi	2.528.506	3.621.173	8,6%
Proizvodne usluge	1.759.053	2.719.296	6,5%
Nematerijalni troškovi	769.452	901.877	2,2%
II Finansijski rashodi	226.640	232.302	0,6%
III Ostali (vanredni) rashodi	822.203	983.866	2,3%
UKUPNI RASHODI	32.522.842	41.899.626	100%

Iz prethodnog tabelarnog pregleda uočljivo je da najveće učešće u ukupnim troškovima imaju troškovi zaposlenih (47,6%) i troškovi materijala (37,9%), dok je sa druge strane prilično potcenjena amortizacija koja u ukupnim troškovima učestvuje sa svega 2,9% što govori o objektivno maloj investicionoj sposobnosti ovog komunalnog preduzeća.

c) Provera pristupačnosti izračunatih cena

Naredni pregled pokazuje da postojeći inače skroman standard i kupovna moć građana Nove Varoši, realno može da podnese predloženo povećanje cena vode i kanalizacije, kao i rast cene usluga upravljanja komunalnim otpadom. Naime, i posle predloženog povećanja cena, prosečni računi za ove komunalne usluge i dalje bili daleko ispod gornje granice pristupačnosti od 5% od prosečne neto zarade u opštini za vodu i kanalizaciju i od 1,5% od prosečne neto zarade za upravljanje otpadom.

Tabela: Provera pristupačnosti predloženih cena osnovnih komunalnih usluga

PROVERA I UTVRĐIVANJE PRISTUPAČNOSTI CENE	1. Voda i kanalizacija	2. Upravljanje otpadom
Jedinica mere	m ³	m ²
Postojeća jedinična cena u RSD	77,60	6,50
Prosečna mesečna potrošnja	14,26	50,00
Prosečan mesečni račun po postojećim cenama u RSD	1.106,62	325,00
Prosečan mesečni račun po novim izračunatim cenama u RSD	1.473,01	442,00
Granica priuštivosti u odnosu na prosečna mesečna primanja porodice	5%	1,5%
Moguć (priuštiv) iznos prosečnog računa u RSD	2.885,20	865,56
IZRAČUNATA JEDINIČNA CENA	103,21	8,84
CENA POSLE POVERE PRISTUPAČNOSTI	103,21	8,84

d) Preporuke

Ukupno posmatrano, ovaj izveštaj pokazuje da realno ima prostora da se u Novoj Varoši vodi aktivnija politika cena osnovnih komunalnih usluga od dosadašnje. Na nivou lokalnog komunalnog preduzeća i opštine Nova Varoš, već u ovoj godini trebalo bi doneti odluke o korekciji cena do preporučenog nivoa. To bi bio prvi i nužan korak na putu ka finansijskoj i funkcionalnoj konsolidaciji ovog komunalnog preduzeća.

Ukoliko bi se ova preporuka prihvatila, cena usluga upravljanja otpadom u Novoj Varoši bila bi povećana na 8,84 RSD/m² ili oko 14% više od trenutnog proseka u Republici. Ekvivalentna cena izražena u težinskim jedinicama, sa sadašnjih neodrživo niskih 32,5 evra po toni, povećala bi se na 44,20 evra po jednoj toni, čime bi se stvorila važna pretpostavka za uključenje Nove Varoši u regionalni sistem upravljanja otpadom, a koji podrazumeva da sve udružene opštine i gradovi, imaju ne samo dovoljno tehničkih sredstava već i dovoljno novca kojim će se finansirati planirane aktivnosti na ekološki bezbednom transportu, tretmanu i trajnom zbrinjavanju komunalnog otpada.

Paralelno sa aktivnijom politikom cena komunalnih usluga i povećanjem cena, preporučuje se da se makar u određenoj meri preispita postojeći tarifni sistem, što bi moglo da rezultira promenom jedinice mere za izvršenu uslugu upravljanja otpadom koja u većoj meri korelira sa stvarnom količinom sakupljenog i tretiranog komunalnog otpada koju generišu pojedini korisnici. Ovo bi podrazumevalo jedan fleksibilniji tarifni sistem kojim bi se postepeno napuštao sistem obračuna i naplate prema korisnoj stambenoj površini i tamo gde za to postoje preduslovi, zamenjivao sa sistemom obračuna i naplate po zapreminskim ili nekim drugim njima srodnim jedinicama mere ove komunalne usluge.